

життя, направленою як на особисте, так і на суспільне благо. І допомогти в цьому їм має вчитель, націлений на творчість як на єдино можливий спосіб діяльності і реалізації власної особистості, здатний плекати Розумне, Добре, Вічне, змінюючи на краще оточуючий світ.

Творчість, дослідництво, інноваційний характер праці - це не лише особиста справа вчителя. Це об'єктивна соціальна потреба. Наукова творчість учителя, його раціоналізаторський, неформальний підхід до справи сприяє внутрішньому перетворенню системи навчання та виховання підростаючого покоління, що може гарантувати її постійне вдосконалення і розвиток. Успішна розбудова національної системи освіти можлива лише завдяки творчим пошукам, новаторству, впровадженню серйозних наукових розробок, що невтомно пропагував і переконливо доводив своєю повсякденною працею великий педагог нашого часу В.О.Сухомлинський.

Література

1. Сухомлинський В.О. Народження громадянина // Вибрані твори: В 5 т. - К. : Рад школа, 1976. - Т. 3 - С. 281-582.
2. Сухомлинський В.О. Павлицька середня школа // Вибрані твори : В 5 т. - К. : Рад. школа, 1976. - Т. 4. - С 5-390.
3. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором школи // Вибрані твори : В 5 т.- К. : Рад. школа, 1976-Т. 4. - С.391-626.
4. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори : В 5 т. - К. : Рад. школа, 1976. - Т. 3. - С.5-279.
5. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю // Вибрані твори : В 5 т. - К. : Рад. школа, 1976. - Т. 2. - С.417-654.

УДК 373.21.03:39:688.72(=161.2)

Керестей Антоніна Михайлівна, магістр спеціальності
«Дошкільна освіта», Мукачівський державний університет
Науковий керівник – канд. пед. наук Барна Х. В..

ОСОБЛИВОСТІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ З УКРАЇНСЬКОЮ НАРОДНОЮ ІГРАШКОЮ

Одним із найголовніших напрямків національної Державної програми „Освіта” (Україна ХХІ століття) [1] визначено становлення морального здоров'я, забезпечення пріоритетності розвитку людини, відтворення культури і духовності. Реалізація цих завдань може успішно здійснюватися через використання у навчально-виховному процесі різних видів української народної іграшки.

Українська народна іграшка – цілісний культурний феномен. Через неї передається і зберігається соціально-культурний досвід, зокрема, виховний та духовний, здійснюється зв'язок поколінь. Знайомство старших дошкільників з українською народною іграшкою спирається на загальнодидактичні принципи:

- природовідповідальності;
- гуманності;
- послідовності і наступності;
- емоційності;
- активності самої дитини у виховному процесі;
- систематичності;
- зв'язку набутих знань та вмінь з практикою життя.

При ознайомленні старших дошкільників з українською народною іграшкою реалізується багато завдань:

а) пізнавальні – спрямовані на розширення знань про традиції народу, звичаї, природу рідного краю, походження і властивості різних матеріалів та ін.;

б) розвивальні – передбачають моральний і художньо-естетичний розвиток шляхом одержування знань про народну іграшку і спосіб її виготовлення;

в) виховні – визначають формування інтересу до іграшки не тільки як до витвору мистецтва, а як до результату своєї праці, праці інших людей, виховання позитивних моральних якостей.

Перед педагогом стоїть завдання не лише збагатити уявлення та знання старших дошкільників про українську народну іграшку і все, що з нею пов'язано, але і виробити емоційно-ціннісне ставлення, навчити давати словесно-образну характеристику діям та відносинам між людьми у процесі її виготовлення та гри з нею.

У роботі Л. Калуської „Виховний вплив народних ремесел на формування особистості старших дошкільників” [2; 3] було розроблено модель морально-трудоного виховання. Вона ґрунтувалася на єдності знань про народні ремесла та моральні норми поведінки, традиційної для нашого народу. Крізь призму цієї моделі ми виокремили основні компоненти активізації дітей щодо використання народної іграшки у виховному процесі:

1. Когнітивний (пізнавальний), що характеризується нагромадженням знань про народну іграшку.
2. Аксиологічний (емоційно-смісловий) – його завдання полягають у розвитку здатності до художньо-творчого переживання і співпереживання, у формуванні морально-етичних уявлень.
3. Праксеологічний (діяльнісний), що полягає у практичній реалізації засвоєних знань про українську народну іграшку.

Зміст когнітивного компоненту включає в себе ознайомлення з українською народною іграшкою, який проходить у декілька етапів:

На першому етапі даються узагальнені поняття про українську народну іграшку як культурно – історичну пам'ятку, де розкриваються вірування та звичаї українців, пов'язані з народною іграшкою, символіка давніх образів, значення іграшки в житті людей.

Найдавніші прототипи іграшки на території України мали обрядове значення. У IV-III тис. до н.е. трипільці виготовляли керамічні жіночі статуетки, різноманітні фігурки тварин (овець, коней, биків та ін.) і їх дитинчат, які символізували плодючість. На території Львівської області археологами знайдено ліпні порожнисті фігурки пташок, що згодом трансформувалися в іграшки – свищики. У дохристиянський період іграшки переважно зображали священних тварин, птахів, фантастичних істот, що свідчить про їх зв'язок з язичницьким культом, народною міфологією. Після прийняття християнства іграшки здебільшого використовували з ігровою та декоративною метою. Однак деякі з них зберегли ритуальний характер і дотепер. Серед народних іграшок ще з домонгольських часів в Україні відомі глиняні брязкальця-хихички. Їм надавалося магічне значення. Ці кулікоподібні предмети мали всередині камінець, який під час струшування видавав звук, що нібито відлякувало злі сили від дитини, яка грається. Схожі іграшки – брязкальці у вигляді пустотілих фігурок часто знаходять археологи на трипільських поселеннях. Учені гадають, що вони поєднували в собі декілька сутнісних моментів: по-перше, були символом родючості, яка втілювалася в кількох глиняних кульках, захованих у внутрішню порожнину фігурок; по-друге, виконували роль оберегу; і по-третє, були власне брязкальцем, що своїми звуками відлякувало ворожі сили.

Ознайомлення старших дошкільнят зі звичаями та віруваннями українців, пов'язаними з іграшкою, із символічним змістом її традиційних образів, сприятиме формуванню відповідного ставлення до неї, як до культурного явища, що має давнє походження.

На другому етапі ознайомлення (приєднується також і емоційно-смісловий компонент) розкривається національна своєрідність української народної іграшки, багатство видів народних іграшок за матеріалом виготовлення, декоративне оздоблення іграшок, а також звичаї і традиції, пов'язані з виготовленням іграшок у сім'ї та ремісничих общинах.

Спочатку іграшки були божками, оберегами, за допомогою яких люди намагалися задобрити сили природи, просили їх про захист і допомогу, та поступово іграшка починає відігравати і другу роль у житті людей. Вона забавляє і допомагає задовольнити природну потребу дитини – пізнати світ, творчо і самостійно його осмислювати. Від українських

іграшок періоду XIV-XVIII століть майже нічого не збереглося. Однак етнографи стверджують, що виготовлення забавок не припинялося ні в XIV, ні в XVI століттях. У другій половині XVIII століття внаслідок розвитку в Україні ярмаркової торгівлі розпочалося масове виробництво забавок на продаж. Жодний ярмарок не обходився без глиняних коників, баранчиків, півників, маленького посуду, ляльок – „пань”, розписаних орнаментом, прикрашених кольоровою глиною і покритих прозорою поливою.

Розквіт кустарного іграшкового промислу припадає на середину XIX ст. Відповідно до регіонів, іграшки відрізняються матеріалом, формою, візерунком, кольором та технікою виготовлення.

Серед українського трудового населення праця здавна була почесною, її не можна було ганьбити негідними вчинками: у селянських та ремісничих общинах карали тим, що не допускали винних до роботи.

Ремісники вірили, що якість виробів (іграшок у тому числі) перебуває у прямому зв'язку з моральним обличчям майстра, що негідники не можуть виробляти гарні речі (іграшки).

Опішнянські гончарні вироби, які в другій половині XIX ст. використовувались як дитячі іграшки, можна поділити на дві основні групи – монетку та свистунці.

Монетка – побутова назва маленького дитячого посуду, що відтворював усі традиційні форми глиняних виробів. На базарах, торгах він коштував від півкопійки до копійки – тобто одну монетку, звідки й походить його узагальнююча назва. Дитячі іграшки виготовляли переважно діти 10-15 років. Ось чому дитячі глиняні іграшки позначені такою безпосередністю, невимушеністю, інколи навіть привабливою незграбністю. Проте іграшки виготовляли й майстри. Виготовлялися також міфологічні (казкові) істоти: коні з трьома головами, люди і качки з бичачими, баранячими і кінськими головами та ін. Для дітей найбільшою забавою були свистунці. Є.Покровський у 1897р. зазначав, що „свистунець інколи є єдиною обов'язковою іграшкою нашої селянської дитини, але вона є і чи не обов'язковою для кожної з них” [4; 5]. Дітям дуже подобалися соловейки у вигляді посудини, куди наливалася вода. Вдуваючи туди через носик повітря, вони видобували звуки, схожі до співу солов'я.

Українська фольклорна лялька – яскравий своєрідний вид народної творчості, що має багаті, глибокі традиції. Обличчя лялька довгий час не зображувалось, щоб не наврочити дитині. Солом'яна лялька-мотанка робиться із соломи, трави, очерету, які перегинають навпіл, зв'язуються у кількох місцях, формуючи голову і статуру, потім її „вдягають”. Лялька, зроблена з ниток виникла пізніше, коли нитки були вже у повсякденному вжитку. При виготовленні ляльки-жованки брали шматок хліба, пережовували і клали у клаптик тканини, який призначався для голови іграшки, зав'язували ниткою наче вузлик і залишали висохнути. Потім одягали ляльку: на голову нав'язували хустку, тулуб робили з окремих клаптиків, зав'язували обгортку і фартух. Обличчя робили нитками у вигляді хреста. Жований хліб і хрест на обличчі виконували роль оберегу.

Серед тогочасних дерев'яних іграшок були: дитячі меблі та посуд; маленькі моделі побутових речей; механічні забавки з відповідними руховими елементами (ведмеді, ковалі, ткачі та ін.); головоломки для дітей – так звані велика і мала мороки; музичні інструменти (сопілки, пищики та ін.) та ін.

На Гуцульщині вівчарі ліпили іграшки з плавленого овечого сиру. Іграшки також виробляли із лози, соломи, рогози, повісма, довгої трави. Надувну кульку виготовляли раз на рік, коли кололи годованика. Міхур виминали в попелі, вимочували і, вкинувши кілька горошин, надували.

Предметом соціального дослідження народна іграшка стала лише в кінці XIX – на початку XX ст. Першим збирачем і дослідником української народної іграшки був священик із Суботова Марко Грушевський (1865-1938). У 1904 році було опубліковано його працю „Дитячі забавки та ігри усякі”.

Пояснення та розкриття різноманітних функцій народних іграшок допомагає дітям зрозуміти необхідність збереження їх для наступних поколінь, сприяє формуванню зацікавлення процесу виготовлення.

На праксеологічному етапі йде робота на заняттях та у повсякденні: виготовлення виробів за мотивами української народної іграшки (ліплення, малювання, аплікація) у формі подарунків, сувенірів для молодших; виготовлення іграшок разом з батьками, старшими братами чи сестрами, складання казок та творчих розповідей тощо.

У формуванні моральної свідомості дитини значну роль відіграє предмет, з яким вона має справу. Він повинен відзначатися новизною, приваблювати, відповідати рівню розвитку. Однією з найважливіших його ознак має бути здатність впливати на почуття, емоції і водночас нести певні оцінні характеристики.

Література

1. Державна національна програма // Освіта. Україна ХХІ століття. – К., 1994.
2. Калуська Л. В. Виховний вплив народних ремесел на формування особистості старшого дошкільника / Л.В. Калуська // Проблеми освіти. – Вип. 7. – К., 1997.
3. Калуська Л. В. Дивокрай / Л. В. Калуська. – Тернопіль : Мандрівець, 2008. – 319 с.
4. Лозинська Є.Ф. Українське народознавство дітям дошкільного віку / Є.Ф. Лозинська. – Львів : Оріяна-Нова, 2008. – 206 с.
5. Лозован М. Генна пам'ять народної іграшки / М. Лозован // Поштовий вісник. – 2008. – № 7.

УДК 373.31.033:087.5

Лавренова Наталія Володимирівна, бакалавр спеціальності «Початкова освіта», Мукачівський державний університет, бакалавр спеціальності «Архітектура будівель і споруд», Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник – канд. пед. наук Лавренова М. В.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ОПРАЦЮВАННЯ ТВОРІВ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Упродовж останніх десятиріч істотно погіршився екологічний стан довкілля, розширилася зона господарської діяльності людини та зменшився ареал існування тваринного та рослинного світу.

Екологічні проблеми, досягши планетарного масштабу, утворюють нову соціальну реальність. Їхнє розв'язання залежить першочергово від рівня екологічної культури населення. Екологічні знання, навички, переконання сьогодні особливо необхідні для виховання нового ціннісного ставлення до природи, розвитку світоглядної свідомості людини.

Зазначена проблема є предметом дослідження багатьох вчених. Так, на сучасному етапі вивчені різноманітні аспекти екологічності. Значну розробку отримали питання визначення, типології та інтерпретації даного феномену (Р. Біджієва, А.Галєєва, М.Васильєв, І.Курок, Ю.Марков, М.Мохсеєв, О.Салтовський), ролі екологічної свідомості в оптимізації взаємовідносин суспільства і природи (Г.Бачинський, О.Гусейнов, Р.Карпінська, Г.Платонов, Д.Чураков). Досліджені також психологічні основи екологічної свідомості (А.Алдешева, Д.Глеба, С.Дерябко, А.Львовичкіна, В.Медведєв, Ю.Ожогов, В.Скребець, С.Шалей, В.Ясвін).

Екологічне виховання – систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток в учнів екологічної культури [2].

Завдання екологічного виховання - сприяти накопиченню екологічних знань, виховувати любов до природи, прагнення берегти, примножувати її, формувати вміння і навички діяльності в природі.

Екологічне виховання передбачає розкриття сутності світу природи – середовища перебування людини, яка повинна бути зацікавлена у збереженні цілісності, чистоти, гармонії в природі. Це передбачає уміння осмислювати екологічні явища, робити висновки

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>